

Javaslatcsomag

*Az abúzus tágan értelmezett
problémakörében*

„Negyed ötkor, mikor még én ott ültem, tizenegy órától egy autista gyerekekkel és jött a nővér és megjegyezte, hogy vigyük ki, mert nem bírni, hogy hogy visít. Igen, mert rájönnek a rohamok és szaladgáltunk vele az emeletre, és nem neki volt ez nagy teher, hanem nekünk. És vigyük ki, hát nem tudom kivinni a gyereket. Embereknek a hogy mondjam a hozzáállása a kiközösítése a beszólásaiból.”

(Egy vidéki kisvárosban élő 5 éves autista és értelmi fogyatékos kislány édesanyja)

„Úgy hogy jó, majd megérdeklődjük, nem tudjuk, mintha földönkívüliek lettünk volna, és soha nem találkoztak volna SNI-s kisgyerekekkel”

(2,5 éves autista kislány édesanyja)

Tartalomjegyzék

1) A probléma megnevezése	4
2) A cél megfogalmazása	4
3) Nemzetközi jogi keret az abúzus tágan értelmezett problémakörének oktatásához.....	5
4) Hazai jogi keret az abúzus tágan értelmezett problémakörének oktatásához	8
5) A leggyakoribb, tömegesen előforduló jogsértések, abúzusok	14
6) Idézetek	16
7) Hazai jó gyakorlatok	17
8) Javaslataink az átfogó Stratégiához	20

1)A probléma megnevezése

Az abúzus tágan értelmezett problémakörének koncepciózus kezelésének hiánya.

Az abúzus problémakör tág értelmezésének a hiánya, amely koncepciózus és minden érintetti körre kiterjedő stratégia hiányában csak szigetszerű és kétséges hatékonyságú beavatkozások történnek. Hiányoznak a szisztematikusan kialakított képzések, tréningek, felkészítések, egységes kommunikáció és szemléletformálás.

Kutatásunkban¹ az abúzus fogalmát tágan értelmeztük, a fizikai és lelki bántalmazás, a bántás mindenféle formáját beleértettük.

Az abúzus kifejezés interjúalanyainkban szinte minden esetben félelmet, zavart keltett, és többségük kizárólag a szexuális abúzust értette alatta. A magyar társadalomban az abúzust nagyon erős tabu övezi, amiről nem lehet beszélni, amit szégyellni, rejtegetni kell. A tágabb értelmezési keret lehetőséget biztosított számunkra arra, hogy előbukkanjanak az abúzus különböző formái (fizikai, érzelmi, pénzügyi stb.) interjúalanyaink elbeszéléseiben.

2)A cél megfogalmazása

A közoktatásban, a felsőoktatásban és a releváns szakképzésekben, szakmai továbbképzésekben jelenjen meg az abúzus tágan értelmezett problémaköre, ismeretanyaga és megelőzési, kezelési lehetőségei.

Itt szeretnénk utalni rá, hogy tudomásunk szerint több hazai civil szervezet, közhasznú egyesület, illetve alapítvány (többek között az AURA Autistákat Támogató Közhasznú Egyesület, a Halmozottan Sérültek Heves Megyei Szülőszövetsége, a Mozaik Közhasznú Egyesület az Autizmussal Élő Gyermekéért és a Társaság a Szabadságjogokért) együttesen beadott Önöknek egy stratégiai tervezésre vonatkozó javaslatot a sajátos nevelési igényű gyermekek emberi jogi oktatásának témájában. Úgy gondoljuk, hogy az említett javaslatcsomag, illetve jelen javaslatcsomagunk egymással több ponton összhangba hozható és erősíthetik egymást.

Fenti cél érdekében javasoljuk:

2019. év végére egy átfogó és egységes Abúzus megelőzési Stratégia létrehozását, mely ágazatközi szinten kezeli az abúzus problémakörét.

¹ Fogycatékossággal éló gyermekekkel szembeni abúzus a helyi közösségekben c. kutatás, FSZK 2017.

3) Nemzetközi jogi keret az abúzus tágan értelmezett problémakörének oktatásához

Az *Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU Irányelve* (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

1. fejezet, 1. cikk:

„(1) Ezen irányelv célja, hogy a bűncselekmények áldozatai megfelelő tájékoztatásban, támogatásban és védelemben részesüljenek, valamint képesek legyenek részt venni a büntetőeljárásban. A tagállamok biztosítják, hogy az áldozatokat elismerjék, és tisztelettel, tapintattal, személyre szabottan, szakértelemmel és megkülönböztetés mentes módon bánjanak velük minden alkalommal, amikor kapcsolatba kerülnek az áldozatsegítő és a helyreállító igazságszolgáltatási szolgálatokkal, vagy a büntetőeljárás keretében eljáró illetékes hatóságokkal. Az ezen irányelvben meghatározott jogok megkülönböztetés mentes módon - többek között a tartózkodásra való jogosultságuktól függetlenül - alkalmazandók az áldozatokra.

(2) A tagállamok biztosítják, hogy ezen irányelv alkalmazása során - amennyiben az áldozat gyermek - elsődlegesen a gyermek mindenekfelett álló érdekét vegyék figyelembe, amelyet pedig egyéni alapon értékeljenek. Gyermekközpontú szemléletnek kell érvényesülnie a gyermek életkorának, érettségének, valamint véleményének, szükségleteinek és aggályainak megfelelő figyelembevételével. A gyermeket és adott esetben a szülői felügyeleti jogot gyakorló személyt vagy a gyermek más törvényes képviselőjét tájékoztatni kell azokról az intézkedésekről vagy jogokról, amelyek középpontjában kifejezetten a gyermek áll.”

Fontos előzmény az *Emberi Jogok Világkonferenciájának 1993-ban, Bécsben* megrendezett ülése, ahol felszólították a részes tagállamokat - köztük az Európa Tanács tagjaként Magyarországot is -, hogy a tantervekbe tantárgyként foglalják bele az emberi jogokat, a demokráciát és a jogállamiságot a formális és nem formális oktatás valamennyi intézményében.

Az *Európa Tanács Chartája [CM/Rec(2010)7. számú ajánlás és magyarázó feljegyzés]* a demokratikus állampolgárságra neveléshez és az emberi jogi neveléshez nyújt alapot. A dokumentum az emberi jogi nevelés következő definícióját adja: *„mindazon oktatás, képzés, tudatoságnövelés, tájékoztatás, gyakorlatok és tevékenységek, amelyek képessé teszik a diákokat, hogy ismerjék az emberi jogokat és, hogy felismerjenek jogsérelmet, akár saját életükben, akár a környezetükben.”* Ebből a meghatározásból is látszik, hogy az emberi jogi nevelés akkor éri el célját, hogyha a jogok ismerete a mindennapi életben jelent védelmet a felnövő gyermekek és környezetük számára.

A *Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetését szolgáló 1991. évi LXIV. törvény* (továbbiakban: *Gyermekjogi Egyezmény*) 29. cikke kiemelt feladatként említi a gyermekek jogtudatosságának fejlesztését. A Gyermekjogi Egyezmény hangsúlyozza, hogy a gyermek oktatásának egyik célja, hogy tisztában legyen az emberi jogokkal, valamint, hogy tiszteletben tartsa az ENSZ Alapokmányában elfogadott elveket. A Magyarország által 2003-ban benyújtott, 2-3. időszakos országjelentés 2006-os értékelésekor az Egyesült Nemzetek Szervezete Gyermek Jogainak Bizottsága záró észrevételben javasolta hazánk számára, hogy a tananyagba kötelező elemként kerüljön bele az emberi jogok oktatása, valamint tájékoztató kampányok szervezése a gyermekek jogairól.

Az emberi jogok, saját jogaim - amelyek tartalmazzák a saját testem feletti rendelkezés jogát, a nemet mondás jogát, a biztonsághoz való jogot - szoros összefüggésben állnak az abúzus ismeretekkel, így az emberi jogok, a gyermekjogok ismerete egyik alapja lehet az abúzus megelőző programoknak.

A *Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény 1., 4., 7., 8., 16. cikkelyei* kimondják, hogy

1. cikk: „A jelen Egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása.”

A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény **4., az Általános kötelezettségekről szóló cikkében** a következőkre hívja fel a figyelmet: a részes államok vállalják, hogy „i) előmozdítják a jelen Egyezményben foglalt jogok oktatását a fogyatékossgal élő személyekkel foglalkozó szakemberek és alkalmazottak számára az e jogok által biztosított jobb segítség- és szolgáltatásnyújtás érdekében”. Ennek szellemében lényeges, hogy a fogyatékos gyermekekkel foglalkozó szakemberek képzésébe épüljön be a fogyatékossgal élő emberek jogainak oktatása.

Az Egyezmény külön cikkben (**7. cikk**) foglalkozik a fogyatékossgal élő gyermekek jogaival. Ez alapján „a részes államok minden szükséges intézkedést meghoznak, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek számára más gyermekekkel azonos alapon biztosítsák valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes körű gyakorlását”. Az emberi jogok és alapvető szabadság teljes körű gyakorlásához azonban elengedhetetlen ezen jogok ismerete, mind a fogyatékossgal élő gyermek, mind a környezetükben élők számára.

Az Egyezmény **8. cikke** szerint „a részes államok vállalják, hogy azonnali, hatékony és megfelelő intézkedéseket foganatosítanak a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos tudatosság társadalmi szinten történő növelése érdekében, beleértve a családot is, és elősegítik a fogyatékossgal élő személyek jogainak és méltóságának tiszteletét”. Az e célt szolgáló intézkedések között sorolja fel a dokumentum a

fogyatékossgal élő személyekkel és jogaikkal kapcsolatos tudatosságnövelő képzési programok előmozdítását is.

16. cikk: Mentesség a kizsákmányolástól, erőszaktól és visszaélésektől

„1. A részes államok megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási, társadalmi, oktatási és más intézkedést a fogyatékossgal élő személyek otthoni és nem otthoni védelmére mindenfajta kizsákmányolás, erőszak és visszaélés ellen, beleértve ezek nemi alapú vonatkozásait is.

2. A részes államok megtesznek továbbá minden szükséges intézkedést a kizsákmányolás, erőszak és visszaélés minden formájának megelőzése céljából, többek között a nemnek és életkornak megfelelő segítségnyújtásnak és támogatásnak a fogyatékossgal élő személyek, családtagjaik és gondozóik számára történő biztosításával, beleértve a tájékoztatás és képzés nyújtását a kizsákmányolás, erőszak és visszaélés eseteinek megelőzéséről, felismeréséről és bejelentéséről. A részes államok életkornak, nemnek és fogyatékossgának megfelelő védelmi szolgáltatásokat biztosítanak.

3. A kizsákmányolás, erőszak és visszaélés valamennyi formája előfordulásának megelőzése érdekében a részes államok biztosítják, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára kialakított lehetőségeket és programokat független hatóságok hatékonyan nyomon követik.

4. A részes államok megtesznek minden megfelelő intézkedést a kizsákmányolás, erőszak vagy visszaélés áldozatává vált, fogyatékossgal élő személyek fizikai, kognitív és pszichológiai felépülésének, rehabilitációjának és társadalmi újrabeilleszkedésének előmozdítására, beleértve védelmi szolgáltatások nyújtását is. Az ilyen felépülés és újrabeilleszkedés olyan környezetben történik, amely elősegíti a személy egészségének, jólétének, önbecsülésének, méltóságának és autonómiájának helyreállítását, és figyelembe veszi a nem és életkor szerinti igényeket.

5. A részes államok hatékony jogszabályokat és politikákat - a nő- és gyermekközpontú jogszabályokat és politikákat is beleértve - léptetnek életbe a fogyatékossgal élő személyekkel szemben elkövetett kizsákmányolás, erőszak és visszaélés eseteinek azonosítására, vizsgálatára és - adott esetben - bíróság elé vitelére.”

4) Hazai jogi keret az abúzus tágan értelmezett problémakörének oktatásához

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (Fot.), I. fejezetének 1. paragrafusa szerint „E törvény célja a fogyatékos személyek jogainak, a jogok érvényesítési eszközeinek meghatározása, továbbá a fogyatékos személyek számára nyújtandó komplex rehabilitáció szabályozása, és mindezek eredményeként a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének, önálló életvitelének és a társadalmi életben való aktív részvételének biztosítása.”

Ugyanezen törvény *III. fejezete* meghatározza az esélyegyenlőség célterületeit, és részletezi a fogyatékos személyeket megillető jogokat az egészségügyi ellátásukra, az oktatásukra, illetve képzésükre, foglalkoztatásukra, lakóhelyükre és ennek kapcsán közösségbe való befogadásukra és önálló életvitelükre, továbbá kulturális és sporttevékenységeikre vonatkozóan.

A 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebktv.) 1. fejezetének 1. paragrafusa kimondja, hogy „Az egyenlő bánásmód követelménye alapján Magyarország területén tartózkodó természetes személyekkel, ezek csoportjaival, valamint a jogi személyekkel és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel szemben e törvény rendelkezései szerint azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell eljárni.”

Szintén fontos dokumentum a tágan értelmezett abúzus problémakör hazai jogi keretének meghatározásakor a *369/2013.(X.24.) Korm. rendelet (Sznyr.)*, amely minden törvényi szabályozást tartalmaz *a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről*.

A frissített irányelvek és protokollok, a Család és Gyermekjóléti Szolgálatok számára már tartalmazni fogják az abúzus megelőzésére és kezelésére vonatkozó irányelveket is.

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XV. cikk

„(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.

(4) Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.

(5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”

Az Alapvető Jogok Biztosának jelentései

o Családon belüli erőszak gyermekkel szemben

Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-295/2016. számú ügyben

„Osztom a másodfokú hatóság vezetőjének véleményét, miszerint az óvoda 2011. májusi jelzése alapján indokolt lett volna kezdeményezni a hatósági eljárást (védelembé vételt). Egyetértek azzal, hogy a hatósági eljárásban lett volna mód a bántalmazással (annak súlyával) összefüggő tényállást megfelelően tisztázni. A gyermek legfőbb érdekei érvényesülését segítő családgondozáshoz álláspontom szerint sem elegendő, ha a szociális szakember csak a szülőkkel tart kapcsolatot, a gyermek állapotát nem kíséri figyelemmel, őt nem hallgatja meg.

Megállapítom, hogy a védelembé vételi eljárás kezdeményezésének mellőzése, csak a szülőkre kiterjedő „családgondozás” a gyermekvédelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő visszasságot okozott, valamint súlyosan sértette a gyermek legjobb érdekét figyelembe vevő eljárás elvét.”²

o Bántalmazások gyermekotthonban

Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-130/2016. számú ügyben

„Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kalocsai Gyermekotthon Általános Iskola és Szakiskola (a továbbiakban: gyermekotthon) egyik volt - próbaideje alatt elbocsátott - nevelője az intézményben gondozott gyermekek védelme érdekében kérte eljárásomat. A panaszos állítása szerint a gyermekotthonban gondozott gyermekeket a nevelők, illetve a gyermekfelügyelők rendszeresen bántalmazzák (felpofozzák, kulcsomóval, ökölrel ütlegelik, rugdossák őket), emellett előfordult az is, hogy a szökések megelőzése érdekében a gyermek több napon keresztül csak alsóneműben lehetett.”

„A vizsgálat megállapította, hogy a gyermekotthon szakmai folyamataiban megjelenik a gyermekek és felnőttek közötti éles szembenállás (adok-kapok) jelensége. Az egyik gyermek meghallgatása során jutott a vizsgálatot végzők tudomására a gyermekotthon súlyosan aggályos jutalmazási-büntetési gyakorlata. A gyermek elmondása szerint a gyermekotthon szökés intervenciójának egyik eszköze a szökött gyermekek csoportszintű jutalmazása, illetve büntetése, amely szálanként osztott cigaretta adásával vagy elvonásával történik.”

„A főigazgató a szakellátásban történő gyermekbántalmazások kapcsán fontosnak tartotta kiemelni, hogy továbbra sincs egységes gyakorlat arra vonatkozóan, hogy ki az, aki a gyermekekkel beszélgetést folytat abban az esetben, ha a bántalmazásokról az intézmény vezetőjének már korábban is tudomása volt.”

² Forrás: [Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-295/2016. számú ügyben](#)

„A jelenlegi, konkrét ügyben folytatott vizsgálat is igazolja, hogy a gyermeki jogok mind teljesebb körű érvényesülése érdekében nélkülözhetetlen a jogtudatosságot növelő stratégia kialakítása. A jogismeret, a jogérvényesítési utak ismerete ugyanis gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedők, különös tekintettel a fokozott védelmet igénylő, speciális szükségletű gyermekek esetében is előfeltétele annak, hogy a gyermek bizalommal fordulhasson a jogai védelmére hivatott és köteles szervezetekhez, illetve személyekhez.”³

- **Szexuális abúzus gyanúja gyermekotthonban**

[Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-273/2017. számú ügyben](#)

„A vizsgálat megindítása Sajtóhírek alapján értesültem a bicskei Kossuth Zsuzsa Gyermekotthonban (a továbbiakban: Gyermekotthon) elkövetett szexuális bántalmazás gyanújáról. A vizsgálatom megindítása kapcsán utalnom kell arra, hogy az AJB-3091/2012. számon e tárgyban a biztos már folytatott vizsgálatot. Kiemelendő, hogy 2012-ben a Gyermekotthon igazgatója ellen - az intézmény fenntartójának jelzése alapján - rendőrségi eljárás indult. A büntetőeljárás során a tanúként meghallgatott gyermekek törvényes képviselőjét a Gyermekotthon igazgatóhelyettese látta el. A rendőrség az igazgató ellen folytatott nyomozást 2012 nyarán megszüntette, mivel a nyomozás alapján nem lehetett megállapítani bűncselekmény elkövetését. A vizsgálat feltárta, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát sértette, hogy a velük foglalkozó szakemberek nem, vagy késve jelezték a gondjaikra bízott gyermekeket érintő szexuális bántalmazás gyanúját. A biztos az emberi erőforrások miniszterét kérte, hogy hívja fel a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók figyelmét a gyermekvédelmi törvényben foglalt jelzési és együttműködési kötelezettség teljesítésének a jelentőségére. A miniszter az ajánlásnak a szociális és gyámhivatalok útján eleget tett, a gyám és a gyámolt gyermekek közötti érdekellentét feloldását a gyermekvédelmi gyám jogintézményének bevezetésében látta.”

„A Fejér megyei szakszolgálat igazgatója tájékoztatott, arról, hogy a Gyermekotthon igazgatója ellen szexuális bántalmazás gyanúja miatt korábban büntetőeljárás volt folyamatban melyről sem a kirendelt gyámoknak, sem a szakszolgálat vezetésének nem volt tudomása. Így a gyermekvédelmi gyámok a gyermeki jogok fokozottabb védelme érdekében intézkedéseket nem tehettek. Tudakozódtam arról is, hogy a gyermekvédelmi gyámok mikor szereztek tudomást a gyermekeket érintő szexuális bántalmazás gyanújáról, illetve mit tettek az értesülést követően. A válasz szerint a Gyermekotthonban négy, a Fejér megyei szakszolgálat alkalmazásában álló gyermekvédelmi gyám lát el gyámi feladatokat. Közülük ketten a sajtóból szereztek tudomást a Gyermekotthonban történt bántalmazásról. Az egyik gyámnak a gyámoltja mondta el, hogy a barátja szexuális bántalmazás miatt feljelentette az igazgatót. A gyám ezekről az eseményekről a szakszolgálat igazgatóját, az igazgató pedig az SZGYF-et értesítette. 4 A Ptk. 4:227. § (2) bekezdése alapján a gyámhatóság - a gyermekvédelmi gyámság kivételével - rendszerint

³ Forrás: [Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-130/2016. számú ügyben](#)

minden kiskorú részére külön gyámot rendel. Azonos helyen nevelkedő testvérek részére gyámul ugyanazt a személyt kell kirendelni, ha az a kiskorúak érdekével nem ellentétes. 5 A Gyvt. 84. § (2) bekezdése alapján a gyámhatóság a gyermek számára - gondozási helyétől függetlenül - a területi gyermekvédelmi szakszolgálat javaslata alapján gyermekvédelmi gyámot rendel. A gyermek gondozási helyének megváltozása esetén a gyámhatóság kizárólag akkor rendelhet ki másik gyermekvédelmi gyámot a gyermek részére, ha az új gondozási helyen a gyámság ellátása másként nem biztosítható. 4 Mivel a gyámoltja elmondása szerint a szexuális bántalmazással más gyermek is érintett volt, az érintett gyermek gyámjánál jelzéssel élt. Az érintett gyermek gyámja 2016. szeptember 22-én felkereste a gyermeket az intézményben, gyermekkel való beszélgetést követően 2016. szeptember 23-án feljelentést tett.”⁴

- **A gondnokság problémaköréről**

[Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB 2709/2016. számú ügyben](#)

„Hivatalomhoz az elmúlt években számos gondnokság alatt élő embertől érkezett panaszbeadvány, amelyek a hivatásos gondnokok eljárását sérelmezték. A beadványokban a gondnokság alá helyezett személyek olyan problémákat fogalmaztak meg, amelyek jellemzően abból fakadnak, hogy adott esetben egy-egy hivatásos gondnoknak több mint száz gondokoltja is van.

Az egy hivatásos gondnokra jutó rendkívül magas gondnokolti létszám következtében a gondnokok jelentős mértékben túlterheltek; a túlterheltség és a kiegészítés miatt a szakmában jelentős a fluktuáció. Mindez pedig nemcsak megnehezíti az alapvető gondnoki feladatok teljesítését, hanem egyes esetekben teljes mértékben el is lehetetleníti, amely a gondokoltak alapvető jogai sérelmének gyanúját is megalapozza.”

„Ahhoz, hogy a CRPD-ben vállalt kötelezettségeinknek eleget téve a fogyatékossgal élő személyek autonómiájuk gyakorlásában és döntéseik meghozatalában ne korlátozva, hanem támogatva legyenek, elengedhetetlen a gondnokok általi helyettes döntéshozatal rendszerének lebontása és a cselekvőképesség gyakorlását elősegítő valódi támogató mechanizmusok kialakítása, illetve a már meglévők módosítása és erősítése.”⁵

- **Gyermekvédelmi ügy (gyermekotthonban lopások, fenyegetések, bántalmazások stb.) - gazdasági és fizikai abúzusok**

[Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-166/2016. számú ügyben \(Kapcsolódó ügy: AJB-1096/2016.\)](#)

„A Fővárosi Kossuth Lajos Gyermekotthonban (a továbbiakban: Gyermekotthon) elhelyezett egyik gyermek édesanyja fordult beadvánnyal Hivatalomhoz. A panaszos állítása szerint a Gyermekotthonban nincsenek zárható szekrények, a gyermekek ruhaneműit rendszeresen ellopják, a nevelők gyakran alkalmaznak ételmegvonást

⁴ Forrás: [Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-273/2017. számú ügyben](#)

⁵ Forrás: [Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB 2709/2016. számú ügyben](#)

büntetésként, illetve bántalmazásra is sor került, amiről jegyzőkönyvet vettek fel. Tapasztalata alapján az épületben csótányok és poloskák vannak, a lakó- és mellékhelyiségek elhanyagoltak és rossz állapotúak. Tudomása szerint a gondozott gyermekek sokszor a zsebpénzüket sem kapják meg teljes összegben.”

„Megállapítom, hogy az intézményben a gyermeket ért bántalmazás - függetlenül annak kiváltó okától, előzményeitől, céljától, jellegétől vagy súlyosságától - alkalmas arra, hogy az emberi méltóságával összefüggő visszásságot okozzon.”

„Jelentéssel ugyanakkor nyomatékosan fel kívánom hívni a gyermekvédelemben dolgozók figyelmét a testi fenyegetés gyermekvédelmi törvényben deklarált teljes tilalmára.”⁶

- **Fogyatékos személyek otthonában tapasztalat fizikai (elhanyagolás) abúzus**

[Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-779/2016. számú ügyben](#)

„A beadvány szerint a szociális intézmény egyik részlegén egy ráccsal ellátott, kívülről nyitható ajtóval ellátott lakószobában „tartanak” egy személyt, ruhátlanul, mezítelen állapotban. A szoba berendezése egy padlóhoz rögzített vaságy, matrac nélkül, egy pokróc. Panaszos ottjártakor egy tálat és egy kanalat látott a földön. Kitért arra is, hogy az ott ellátott személy - tudomása szerint - hosszú évek óta él ilyen körülmények között, megesik, hogy a saját ürülékében tartózkodik ebben az elkülönített helyiségben; a lakók elmondása szerint a férfi sokszor kétségbeesetten üvölt, de nem szokták kivinni sétálni, levegőzni sem.”⁷

- **Súlyosan halmozottan sérült (SHS) gyerekeket ért fizikai abúzusok és visszaélések az oktatásban**

[Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-1672/2017. számú ügyben](#)

„A Társaság a Szabadságjogokért (a továbbiakban: TASZ) beadvánnyal fordult hozzám, amely szerint a TASZ jogsegélyszolgálatát számos súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek szülője keresi fel azzal a problémával, hogy gyermekeik számára - személyi és tárgyi feltételek hiányában - nem hozzáférhető az alapfokú oktatás, így ők kiszorulnak a köznevelés rendszeréből. A vázolt helyzet valamennyi érintett gyermek vonatkozásában felveti a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz valamint az oktatáshoz való jogával összefüggő visszásság gyanúját.”

„A kijelölt iskola elutasító a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekkel és családjával szemben, ezért a gyermeket „mostohán kezelik” (nem etetik, itatják meg, nem teszik

⁶ Forrás: [Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-166/2016. számú ügyben \(Kapcsolódó ügy: AJB-1096/2016.\)](#)

⁷ Forrás: [Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-779/2016. számú ügyben](#)

tisztába, nem mozgatják napközben), aminek az az eredménye, hogy a szülő nem szívesen viszi be.”

„A bentlakásos intézményekben élő súlyosan-halmozottan fogyatékos gyerekek esetében az intézmény nem tudja biztosítani az oktatást, ezért ezekben az esetekben csak a dokumentáció készül el, tényleges oktatás valójában nem történik.”⁸

⁸ Forrás: [Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-1672/2017. számú ügyben](#)

5)A leggyakoribb, tömegesen előforduló jogsértések, abúzusok

A fogyatékossgal élő személyek emberi jogai a nem fogyatékos népességhez képest nagyobb arányban és nagyobb eséllyel sérülnek. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a területeket, ahol a jogsérelem és a visszaélés esélye a legnagyobb. Javasoljuk, hogy az oktatás során ezekre a területekre helyezték a hangsúlyt.

o *Bántalmazás (fizikai, szexuális és érzelmi)*

A fogyatékossgal élő személyek számára gyakran több nehézségbe ütközik, hogy (1) fizikailag megvédjék magukat, és (2) beszámoljanak az őket ért sérelemlről. Ezért a bántalmazásnak ők eszményi célpontjai. Különösen kiszolgáltatottak a fizikai bántalmazásnak, a szexuális visszaéléseknek és az érzelmi abúzusnak a családi és intézményes színtereken egyaránt.

o *Az önrendelkezés hiánya (egészségügy, családjog, pénzügyek, lakóhely megválasztása)*

A fogyatékossgal élő emberekről gyakorta mások döntenek a fejük felett, akár megkérdezésük nélkül vagy kinyilvánított akarataikat figyelmen kívül hagyva. A gondnokság alá helyezés ennek egy kiemelt formája. Az önrendelkezési jogok korlátozásának legfontosabb esetei az alábbiak:

- egészségügyi beavatkozásról való döntéshozatal, ideértve az olyan visszafordíthatatlan következménnyel járó eljárásokat, mint a terhesség megszakítása vagy a sterilizáció;
- családi joggal kapcsolatos szerződések aláírása, például házasodás vagy válás, gyermek örökbefogadása vagy hagyatéki eljárásban való részvétel;
- vagyoni ügyekről szóló döntések: ingatlan vagy ingó vagyon szerzése vagy eladása, befektetési döntések, ajándékozás vagy ajándék elfogadása;
- tartózkodási hely megválasztása: az egyik legfontosabb terület, hiszen sok fogyatékossgal élő embert helyeznek el, legtöbbször akarata ellenére bentlakásos szociális tömegintézetekben, amelyekből csak akkor juthatnak ki, ha cselekvőképességüket visszaszerzik.

Az ezeken a területeken való korlátozást a cselekvőképesség korlátozása és a gondnokság alá helyezés teszi lehetővé. A cselekvőképesség megtartása ezért kulcsfontosságú a fogyatékossgal élő személyek számára.

A politikai jogok korlátozhatósága fogyatékossgal alapján a fogyatékossgal élő személyek politikai kirekesztését jelenti. A cselekvőképességében korlátozott személyek nem

szavazhatnak a választásokon, illetve nem indulhatnak jelöltként az európai, országos, vagy helyi választásokon. Az ő esetükben a választási képességet ma minden esetben vizsgálnia kell a bíróságoknak. Ez az eljárás súlyosan jogsértő és fogyatékoság alapú megkülönböztetést jelent.

- **Hozzáférés hiánya**

Fogyatékosággal élő emberek mindennapos tapasztalata, hogy számos akadályba ütköznek az épített környezethez, a kommunikációhoz, az információkhoz, a közlekedéshez, a támogató szolgálatokhoz és a segédeszközökhöz való hozzáférés során.

6)Idézetek

Részletek a „Fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni abúzus a helyi közösségekben” című kutatási beszámolóból.

„Hogy a gyerekorvoshoz mentünk, és sorozatosan mondta, hogy mi baja van az óvodának, hogy nincs a gyerekek semmi baja! De ő ehhez tartotta magát, és ő ebből nem engedett! És mondom, tessék figyelni, nem egy kellemes dolog azért, amikor az ember nem tud előre haladni és szóval ez nem, hogy mondjam, én nem szórakozásból, meg kéne értetnem vele, hogy a stílusát először meg kéne értetni, hogy attól, hogy én szegény vagyok, a nyomdafestéket nem tűrő szavakat nagyon nehezen nyelem le, egy gyermekorvosnak, meg a védőnőnek, nem tudom, lehet, hogy én már nagyon nehezen értem ezt a mai világot, együtt kéne működjön a családdal.”

(Egy vidéki kisvárosban élő 5 éves, autista és értelmi fogyatékos kislány édesanyja)

„Egymásra mutogatás. A szakértő azt mondta, hogy az iskola nem küldte. Az iskola szintén: szakértő nem küldte el. Akkor hívogattam ide-oda-amoda. Tehát én azt gondolom, hogy egy ilyen. Egy egy fogyatékkal élőknek .. iszonyatos hátrányban van. Tehát, hogyha a szülei mondjuk nem értelmiségiek vagy nem eléggé agilisak vagy nem eléggé határozottak vagy akár időnként agresszívek. Akkor ők azt se tudják, hogy milyen lehetőségeik vannak. Nem feltétlenül fogja nekik senki megmondani. Mert azt én is úgy derítettem ki, hogy jár nekünk heti akárhány óra fejlesztés. És akkor azt én ö. és ha én nem már a végén én vittem át a papírokat A-ból B-be.”

(Egy kisváros gimnáziumába járó hallássérült 19 éves fiú édesanyja)

„A közoktatás rendszere őket löki ki leghamarabb, én ezt a kilököst az esetek nagy többségében úgy tapasztalom, hogy a probléma exportálása, ne nekem legyen vele bajom, hanem másnak [...] ezek a gyerekek adják a legnagyobb feladatot a pedagógusoknak.”

(KLIK-es általános iskola osztályfőnöke)

„Mondjuk, ha visszaemlékszik, még talán most is vissza tudja adni, hogy így csúfolták, hogy fertőző, fertőző, nem szabad hozzáérni. A gyerekeknél ez talán úgy működik, hogy ha valamilyen talentumot mutat egy gyermek, akkor a többiek jobban tudnak hozzá kapcsolódni. Nála a zene vagy az éneklés ilyen. És ugye kijött, hogy ő is micsoda jól tud valamit, sőt, kvázi a legjobban a többiek között, akkor ez így elmaradt.”

(Egy alternatív iskolában tanuló, mozgáskorlátozott 20 éves lány édesapja)

7) Hazai jó gyakorlatok

Hazánkban már elérhetőek olyan jó gyakorlatok, útmutatók és eszközök, melyek segítenek mind a pedagógusoknak (irány, tematika, módszertan), mind a gyermekeknek abban, hogy könnyen érthető, adaptált módon tanulhassanak az emberi jogokról, a saját jogaikról, az abúzus fogalmáról, típusairól, előfordulási módjairól, megelőzési és elhárítási lehetőségeiről. Az alábbiakban néhány ilyen eszköz, segédlet olvasható.

○ **Abúzus microsite (FSZK)**

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által támogatott, a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. által megvalósított abúzus szakmai program keretében létrejött tematikus tájékoztató oldal, amely valamennyi fogyatékoságtípus képviselőit fontos információkkal látja el az abúzus fogalmát, típusait, felismerését, továbbá megelőzését, elhárítását, kezelését illetően. A microsite-on többek között 4 szintű könnyen érthető kommunikációval készült tematikus kiadvány, továbbá annak jelnyelvi és hangoskönyv változata is elérhető, csakúgy, mint a Best - ne tedd című, gimnazista célcsoport számára, az abúzus témájában készült érzékenyítő társasjáték.

[További információ](#)

○ **„Enyém a testem” (Kézenfogva Alapítvány)**

A Kézenfogva Alapítvány által 2003-ban kidolgozott önvédelmi program és szexedukációs tréning értelmi sérült emberek számára.

[További információ](#)

○ **Mondó kártyacsomag (TASZ)**

A TASZ a Csillagház Általános Iskolával közösen kifejlesztett kártyajátéka, mellyel a jogi ismereteket egyénre szabva, játékos keretek között lehet oktatni. A kártya mellett már egy applikáció (BOOKR Kids) és egy interaktív színdarab (Csodálatos Zoli robot) is segíti az emberi jogok témájának közös feldolgozását.

[További információ](#)

○ **Heartbeat - Szívdobbanás**

Párkapcsolat erőszak nélkül. A fiatalok közti párkapcsolati erőszak megelőzése - kézikönyv iskolai és iskolán kívüli foglalkozásokhoz.

[További információ](#)

○ **Gyerekek és fiatalok a párkapcsolati erőszak ellen**

A Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület által 2016-ban kiadott kézikönyv. Ez a munkaanyag a 6-12 éves korú gyerekekkel, fiatalokkal foglalkozó pedagógusoknak és ifjúságsegítőknél nyújt információkat és módszereket a kérdéskör iskolai, ifjúsági, csoportfoglalkozások keretében történő feldolgozásához. Az anyag első részében az elméleti alapokról olvashatunk: alapvető emberi jogok, gyerekjogok, párkapcsolati

erőszak, valamint a foglalkozások megtervezéséhez is kapunk szempontokat. A második gyakorlati rész tartalmazza a foglalkozások során használható gyakorlatok részletes leírását. A kézikönyv alapján gyakorlatilag bárki tervezhet és tarthat foglalkozást a témában fiataloknak.

[További információ](#)

- **Yelon**

Szexedukációs weboldal és applikáció. Normálfejlődésű gyermekek/fiatalok számára készült, de remekül használható sajátos nevelési igényű gyermekekkel is.

[További információ](#)

- **Gyerekek elleni szexuális visszaélés (NANE)**

A Muszáj Munkacsoport a gyerekkori szexuális abúzus áldozatainak jogaiért és a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület által közös gondozásban kiadott kézikönyv, amely a Gyerekek elleni szexuális visszaélés témájában fogalmazza meg a legfontosabb tényeket és nyújt segítőkezet a megelőzést és a támogatást illetően.

[További információ](#)

- **NANE szóróanyagok**

A Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület szóróanyagai a párkapcsolati erőszak, a jól működő párkapcsolat, az érzelmi erőszak, a szexuális erőszak és a személyes biztonság terv témájában, továbbá Csak az IGEN jelent IGENT címen.

[További információ](#)

- **CAT-Kit: Kognitív-érzelmi tréning**

Nemcsak egy eszköz, hanem kapcsolódik hozzá egy pedagógusképzés is, mely a hatékony alkalmazást hivatott segíteni. Az eszköz hazai adaptációja a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft, „Nyolc Pont” projektének keretében valósult meg.

[További információ](#)

- **Ö.T.V.E.N. Önállóság, Társas Viselkedés, Egészségnevelés**

Egy jól felépített tanterv, mely az én-kép, önismeret tanításától indul. A programcsomag önállóan is megvásárolható, de alkalmazásának segítségét egy 30 órás akkreditált tanfolyam is segíti. Elérhető a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft-nél. A könyvet kiadja a Geobook könyvkiadó.

- **Jogos Önvédelem (Mozaik Egyesület)**

Tréning autista gyermeket nevelő szülőknek, mely segítséget nyújt a jogi ügyekben való tájékozódáshoz és a hatékony ügyintézéshez a mindennapokban.

[További információ](#)

- **Jogtudatosító képzés (AURA Egyesület)**

A program során autista fiatalok jogi képzése valósul meg autizmus-specifikus módon. Az Egyesület kiadta a „Jogom van hozzá!” információs füzetet, mely ingyenesen elérhető az AURA honlapján.

[További információ](#)

- **A sokszínűség oké; Ne hagyd, hogy bántsanak! (Nemzetközi Cseperedő Alapítvány)**

Két kiadvány, mely a másság elfogadására és a bántalmazás felismerésére tanítja a gyermekeket. A munkafüzetekhez útmutató tartozik. Jól alkalmazható integrált közösségben.

[További információ](#)

- **PBM Plusz: Pozitív Viselkedéskezelés**

A Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft-nél jelenleg is elérhető képzés arra tanítja a sajátos nevelési igényű gyermekekkel foglalkozó szakembereket, hogy vegyék figyelembe a fogyatékos emberek jogait, akkor is, ha éppen problémás viselkedés jelenik meg az adott személynél.

- **Mi, Nők - Párkapcsolat**

Az Értelmi Fogyatékosokkal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége által 2016-ban kiadott, könnyen érthető kommunikációval készült kiadvány.

[További információ](#)

- **Mi, Nők - Szexualitás**

Az Értelmi Fogyatékosokkal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége által 2016-ban kiadott, könnyen érthető kommunikációval készült kiadvány.

[További információ](#)

Láthatjuk, hogy számos hazai kezdeményezés már célul tűzte ki a sajátos nevelési igényű gyermekek emberi jogi oktatását, valamint az abúzus egyes formáinak megelőzését. Ezek azonban eddig egymástól elszigetelten működtek, finanszírozásuk és ennek megfelelően megvalósulásuk is esetleges. Mindazonáltal a jó gyakorlatok jelentős mennyiségű, használható tapasztalat felhalmozódását eredményezték. Ezek alapján:

Javasoljuk egy átfogó és egységes Abúzus megelőzési Stratégia létrehozását, amely ágazatközi szinten kezeli az abúzus problémakörét.

8)Javaslataink az átfogó Stratégiához

o *Abúzus prevenció az oktatási intézményekben*

Középiskolákban, általános iskolákban a tanulók és a pedagógusok részére workshopok, érzékenyítő tréningek: mi az abúzus, ki mit ért abúzus, bántalmazás alatt, az iskolában az abúzus hogyan jelenhet meg, mit lehet tenni ellene? A diákok számára kommunikációs és konfliktuskezelő tréningek, ön- és társismereti csoportok rendszeres szervezése. Mindez hozzájárulhat az abúzus körüli tabuk lebontásához és a sok esetben láthatatlan abúzusok láthatóvá tételéhez.

Cél: Segít a tanárok számára felismerhetővé tenni az iskolán belüli bántalmazásokat, eszközöket ad a kezükbe ezek megelőzésére és megakadályozására. A tanulókat hozzásegíti ahhoz, hogy csökkenjen a kortársak közötti bántalmazások száma, s eszközt ad számukra arra, hogy megakadályozzák az egymás közötti bántalmazásokat, segítsenek társaiknak vagy tudjanak kihez segítségért fordulni.

o *Fogyatékossgal élők integrációja az oktatási intézményekben*

Középiskolákban, általános iskolákban a tanulók és a pedagógusok részére workshopok, érzékenyítő tréningek: mi a fogyatékossg, SNI, hogyan lehet kezelni a másságot egy osztályközösségben, iskolában, családban, a helyi közösségben.

Cél: másság, fogyatékossg elfogadása, integrált iskolák működésének hatékonyabbá tétele.

o *Abúzus prevenció a hivatalos ügyintézés helyszínein*

Önkormányzatok, hivatalok számára információs, kommunikációs és érzékenyítő tréningek a fogyatékossgal élő gyerekek intézményes lehetőségeiről, jogaikról, a családoknak járó támogatásokról és a családot támogató kommunikációs formákról.

Cél: csökkenjen az intézményi abúzusok száma, hatékonyabbá váljon a családok számára az ügyintézés, a fogyatékossgal élő gyerekek a lehető legjobb ellátást és támogatást kapják.

o *Abúzus prevenciója egészségügyi, szociális dolgozók körében*

Egészségügyi, szociális és oktatási intézményekben dolgozók számára információs, kommunikációs és érzékenyítő tréningek a fogyatékossgal élő gyermekek lehetőségeiről, jogairól, a családoknak járó ellátásokról és a családot támogató kommunikációs formákról.

Cél: csökkenjen az intézményi abúzusok száma, hatékonyabbá váljon a családok számára az ellátás, a fogyatékossgal élő gyermekek a lehető legjobb ellátást és támogatást kapják.

- **Abúzus felismerésében való jártasság növelése az intézményekben**

Speciális tréningek kidolgozása és alkalmazása a családsegítő és gyermekjóléti központokban, az oktatási-, illetve egészségügyi intézményekben dogozók számára, amelyek segítenek beazonosítani a családon belüli erőszakot és hatékony támogatási módszerek alkalmazásával segíteni az áldozatokat. A helyi szociális, egészségügyi, önkormányzati, oktatási, rendőrségi, egyéb, helyben fontos szerepet betöltő szereplők (pl. civilek) rendszeres (havonta történő) szervezett találkozója, nem csak krízishelyzetben.

Cél: a családon belüli erőszak megelőzése, feltárása és megakadályozása.

- **A családsegítő intézmények kiemelt feladatává tenni a hozzájuk forduló családokkal való bizalmi kapcsolat kiépítését, az emberi kapcsolatokat segítését.**

Cél: a családon belüli erőszak megelőzése, feltárása és megakadályozása.

- **Támogatás a családok számára**

A hátrányos helyzetű családok számára a diagnózisalkotás folyamatában, és ha szükséges, a későbbiekben is, támogató, kísérő személy biztosítása, aki érzelmi és fizikai támaszt is nyújt. A bizalmi személy egyrészt tájékoztatná a családot arról, hogy milyen ellátásokat, szolgáltatásokat vehetnek igénybe a gyerek számára, milyen lehetőségeik vannak, és segít a különböző intézményekkel és szakemberekkel kapcsolatos kommunikációban. Másrészt a fogyatékossgal élő gyerekek és a család számára érzelmi, pszichológiai tanácsadást nyújtana, támogatja őket a diagnózisalkotás folyamatában és azt követően.

Cél: a családok segítése a fogyatékossgal elfogadásában, trauma csökkentése, közösségi beilleszkedés támogatása.

- **Munkacsoport összehívása a Stratégia létrehozásához**

A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény Preambuluma hangsúlyozza, hogy „a fogyatékossgal élő személyeket tevékenyen be kell vonni a programokkal és politikával kapcsolatos döntéshozatali folyamatokba, különösen az őket közvetlenül érintők vonatkozásában.” A „Semmit rólunk nélkülünk” elve alapján elengedhetetlennek tartjuk, hogy az Abúzus megelőzéséről készülő Stratégia kidolgozásába bevonódjanak fogyatékossgal élő emberek és csoportjaik. Fontosnak tartjuk azt is, hogy konzultáljanak mindazokkal a szervezetekkel, melyeknél jelentős tudás halmozódott fel a fogyatékossgal élő emberek és más hátrányos helyzetű csoportok tagjait érintő abúzusokról.

A munkacsoport kialakításában és működtetésében aktív szerepet tud vállalni Társaságunk.